

/

Definitief
conceptexamenprogramma
Duitse taal en cultuur
vmbo gemengde en theoretische
leerweg (gl/tl)

September 2026

Verantwoording

2026 SLO, Amersfoort

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Auteur

SLO

Informatie

SLO

Postbus 502, 3800 AM Amersfoort

Telefoon (033) 4840 840

Internet: www.slo.nl

E-mail: info@slo.nl

AN 9.8055.021

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
Totstandkoming	4
Leeswijzer	4
Meer informatie	5
2. Karakteristiek	6
Kenmerken van de taalvakken	6
Communicatie	6
Taalbewustzijn	6
Cultuurbewustzijn	7
Samenhang	7
Kenmerken van het vak Duitse taal en cultuur	7
Duitse taal en cultuur als schoolvak	7
Aansluiting	7
Duitse taal en cultuur in de schoolsoorten	8
Europees Referentiekader	8
Vmbo	8
Havo	9
Vwo	9
3. Raamwerk van (sub)domeinen	11
4. Eindtermen	12
Domein A Communicatie	12
Subdomein A1 Rijke ervaringen met taal	12
Subdomein A2 Receptie	14
Subdomein A3 Productie en interactie	17
Domein B Taalbewustzijn	20
Subdomein B1 Taal als fenomeen	20
Subdomein B2 Taal en individu	21
Domein C Cultuurbewustzijn	25
Subdomein C1 Cultuur in fictie	25
Subdomein C2 Cultuur in de maatschappij	27
Bijlage – Begrippenlijst	29

1. Inleiding

Voor je ligt het definitieve conceptexamenprogramma Duitse taal en cultuur voor de gemengde en theoretische leerweg van het vmbo (vmbo-gl/tl). Het ministerie van OCW legt dit programma vast in een ministeriële regeling. De invoering is beoogd in schooljaar 2029-2030 in de bovenbouw van het vmbo. Dat betekent dat vanaf dat moment leerlingen uit leerjaar 3 onderwijs krijgen in de vernieuwde inhouden.

Totstandkoming

In 2022-2024 heeft de vak vernieuwingscommissie moderne vreemde talen een eerste versie van dit examenprogramma ontwikkeld – tegelijkertijd en in samenhang met de andere examenprogramma's moderne vreemde talen.

Op basis van dat conceptexamenprogramma ontwikkelde een syllabuscommissie in schooljaar 2024-2025 onder regie van het College voor Toetsen en Examens (CVTE) een conceptsyllabus voor de inhouden die aan het centraal examen zijn toegewezen. De syllabuscommissie heeft bij de uitwerking hiervan adviezen gedaan voor aanpassingen in het conceptexamenprogramma. SLO heeft op basis daarvan verbeteringen doorgevoerd. Dit heeft geleid tot een tweede versie in september 2025.

Die versie is in schooljaar 2025-2026 samen met de conceptsyllabus in de onderwijspraktijk beproefd met leerlingen, leraren en schoolleiders. De opgehaalde feedback is gewogen en op basis daarvan is het examenprogramma aangescherpt tot de definitieve versie die voor je ligt. De eerder verschenen versies van de examenprogramma's en het toelichtingsdocument zijn bij SLO op te vragen.

SLO voert in opdracht van het ministerie van OCW regie over de actualisatie van het gehele curriculum.

Leeswijzer

Dit examenprogramma begint met een karakteristiek, waarin de visie op Duitse taal en cultuur en de positie van het vak in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs staat beschreven. Daarna volgt het raamwerk: een schematische weergave van de inhouden per domein of subdomein en een verdeling van inhouden over school- en centraal examen. Vervolgens komen de eindtermen. Per eindterm is een doelzin, een uitwerking ('Het gaat hierbij om') en een illustratie ('Te denken valt aan') opgenomen. De doelzin en uitwerking behoren

tot het wettelijke deel; de illustratie is ter inspiratie opgenomen en behoort tot het niet-wettelijke deel. Bij de eindterm staat of het gaat om een beheersingsdoel (B), een ervaringsdoel (E) of een hybride doel (H); het laatste is een combinatie van beheersing en ervaring. Tot slot vind je in de bijlage een begrippenlijst, om de bedoeling en inhoud van het examenprogramma te begrijpen.

Meer informatie

Meer informatie over de inhoudelijke keuzes en de inrichting van het proces vind je in het toelichtingsdocument definitieve conceptexamenprogramma's moderne vreemde talen (Fasoglio, Groen, Rozier & Smulders, 2026).

Alle informatie over de totstandkoming, opzet, werkwijze en inhoud van de examenprogramma's is te vinden op:

<https://www.actualisatie-examenprogrammas.nl/moderne-vreemde-talen>.

2. Karakteristiek

Kenmerken van de taalvakken

Onderwijs in de moderne vreemde talen (mvt) leidt leerlingen op tot taalvaardige, cultuurbewuste en taalbewuste burgers die kunnen deelnemen aan digitale en niet-digitale communicatie in meertalige en multiculturele contexten. Het bevordert hun zelfvertrouwen, zelfredzaamheid, reflectie en creativiteit in de communicatie in een vreemde taal. Door kennis en vaardigheden op te doen in en over talen en culturen worden leerlingen zich bewust van hun eigen talige en culturele identiteit en leren ze omgaan met andere perspectieven. Dit draagt bij aan burgerschapsvorming in de internationale samenleving. Leerlingen leren kritisch om te gaan met media en bronnen in andere talen en bewust en passend te communiceren.

Talenonderwijs bereidt leerlingen voor op het zelfstandig verder ontwikkelen van hun taalbeheersing, zowel binnen als buiten school, in vervolgonderwijs, beroep en maatschappij.

De moderne vreemde talen krijgen in een doorlopende leerlijn vanaf de onderbouw vorm vanuit drie invalshoeken: communicatie, taalbewustzijn en cultuurbewustzijn.

Communicatie

Aan de hand van rijke input werken leerlingen aan hun taal- en communicatievaardigheden in uiteenlopende contexten en via diverse media. Ze leren Duits creatief en doelgericht te gebruiken, de communicatie te bevorderen en hun meertalige en culturele repertoire daarbij in te zetten. Ze ontwikkelen informatievaardigheden bij het gebruik van Duitstalige bronnen. Ook leren ze digitale technologie kritisch toe te passen om Duits te leren en effectief te gebruiken.

Taalbewustzijn

Leerlingen ontwikkelen inzicht in taal als fenomeen: wat taal is, hoe taal werkt en welke rol taal speelt in de samenleving. Daarbij staat Duits in relatie tot andere talen centraal, evenals hoe Duits taalgebruik verschilt tussen gebieden, groepen en situaties. Leerlingen worden zich bewust van hun eigen meertaligheid en die van anderen, van de relatie tussen taal en identiteit en van de mogelijkheden van hun taalrepertoire voor communicatie en om te leren. Leerlingen verdiepen zich ook in taalleerprocessen in het perspectief van een leven lang leren.

Cultuurbewustzijn

Met behulp van gevarieerde bronnen en culturele ervaringen ontwikkelen leerlingen inzichten in culturen van Duitstalige gebieden. Zij leren deze inzichten te gebruiken in de communicatie in multiculturele contexten, worden zich bewust van verschillende perspectieven en reflecteren op hun eigen perspectief. Daarnaast verdiepen leerlingen zich in Duitstalige fictie. Ze leren de betekenis van een fictiewerk te duiden vanuit de achtergrond ervan en het eigen perspectief.

Samenhang

Bij het vak Duitse taal en cultuur bouwen leerlingen ook voort op kennis en vaardigheden die ze opdoen bij Nederlands en andere talen. De gemeenschappelijke invalshoeken communicatie, taalbewustzijn en cultuurbewustzijn maken samenhang tussen de taalvakken zichtbaar en versterken de ontwikkeling van talige en culturele kennis, vaardigheden en bewustzijn.

Kenmerken van het vak Duitse taal en cultuur

Taal- en cultuurhistorisch zijn Nederland en de Duitstalige landen sterk met elkaar verbonden. Deze verbondenheid maakt dat de Duitse taal voor sprekers van het Nederlands relatief snel te leren is, wat een ambitieus beheersingsniveau haalbaar maakt. Duitstalige landen spelen binnen Europa en de wereld een grote rol op economisch, politiek en cultureel vlak. Beheersing van de Duitse taal en inzicht in de culturele diversiteit van de Duitstalige landen zijn belangrijk voor zakelijke contacten, toerisme en vervolgstudie en in cultuur, wetenschap en technologie. In de grensregio zijn interregionale contacten talrijk.

Duitse taal en cultuur als schoolvak

Duits kan in het vmbo als examenvak worden gekozen in het vrije deel en is een keuzevak binnen de profielen E&O en HBR in vmbo-bb, -kb en -gl en economie in vmbo-tl. In de bovenbouw havo kan Duits als mvt-profielvak binnen C&M, als profielkeuzevak binnen E&M en als examenvak in het vrije deel van alle profielen worden opgenomen. In de bovenbouw vwo kan Duits als profielkeuzevak binnen C&M en E&M en als examenvak in het vrije deel van alle profielen worden opgenomen. Daarnaast kan Duits in het atheneum als tweede mvt in het gemeenschappelijke deel worden opgenomen.

Aansluiting

Het vak bouwt voort op de kerndoelen mvt van de onderbouw vo: de taalbeheersingsniveaus, uitgedrukt in ERK-niveaus (zie hieronder), sluiten op

elkaar aan en kennis en ervaringen op het gebied van taal- en cultuurbewustzijn krijgen een vervolg. Afhankelijk van schoolsoort en leerweg worden deze inhouden verder verdiept, toegespitst en geconcretiseerd.

Duitse taal en cultuur in de schoolsoorten

Europees Referentiekader

Het Europees Referentiekader (ERK) vormt het raamwerk voor leerdoelen en leeractiviteiten in het curriculum van de moderne vreemde talen. Onderstaand overzicht geeft de ERK-niveaus weer die van toepassing zijn voor Duitse taal en cultuur op de verschillende schoolsoorten en leerwegen. Het ERK-niveau wordt soms aangeduid met een '+' . Een plusniveau duidt op beheersing die kenmerken van het volgende niveau vertoont, maar nog binnen de bandbreedte van het betreffende niveau valt.

	Vmbo-bb	Vmbo-kb	Vmbo-gl/tl	Havo	Vwo
Luisteren	A1	A2	A2	B1+	B2+
Lezen	A1	A2	A2	B1+	B2+
Spreeken	A1	A1	A2	B1	B2
Gesprekken voeren	A1	A1	A2	B1	B1+
Schrijven	n.v.t.	A1	A2	A2+	B1

Vmbo

Vmbo-bb

Leerlingen ontwikkelen hun luister-, lees-, spreek- en gespreksvaardigheid in het Duits binnen de bandbreedte van het ERK-niveau A1. Concrete, vertrouwde en alledaagse onderwerpen en communicatieve contexten zijn toepasbaar in hun directe leefomgeving en sluiten waar mogelijk aan bij vervolgopleidingen en beroepsperspectief. Leerlingen verkennen cultuurgebonden aspecten van taalgebruik en leren over het fenomeen taal: ze verkennen de relatie tussen Duits en andere talen, hun eigen meertaligheid en die van anderen, hun taalleerproces in het perspectief van een leven lang leren. Leerlingen maken kennis met toegankelijke Duitstalige fictie en verkennen hun persoonlijke voorkeuren.

Vmbo-kb

Leerlingen ontwikkelen hun luister- en leesvaardigheid in het Duits binnen de bandbreedte van A2, spreek-, gespreks- en schrijfvaardigheid binnen de bandbreedte van A1. Concrete, vertrouwde en alledaagse onderwerpen en communicatieve contexten zijn toepasbaar in hun directe leefomgeving en sluiten waar mogelijk aan bij vervolgopleidingen en beroepsperspectief.

Leerlingen verkennen cultuurgebonden aspecten in taalgebruik en leren over het fenomeen taal: ze verkennen de relatie tussen Duits en andere talen, hun eigen meertaligheid en die van anderen, hun taalleerproces in het perspectief van een leven lang leren. Leerlingen maken kennis met toegankelijke Duitstalige fictie, krijgen inzicht in inhoud, achtergrond en context ervan en verkennen hun persoonlijke voorkeuren.

Vmbo-gl/tl

Leerlingen ontwikkelen hun mondelinge en schriftelijke taalvaardigheden in het Duits binnen de bandbreedte van A2. Concrete en vertrouwde onderwerpen en communicatieve contexten zijn toepasbaar in hun directe leefomgeving en sluiten waar mogelijk aan bij vervolgopleidingen en beroepsperspectief. Ze stimuleren ook reflectie op maatschappelijke en culturele thema's. Leerlingen leren relevante informatie uit Duitstalige bronnen te verwerven. Ze krijgen inzicht in cultuurgebonden aspecten van taalgebruik en leren over het fenomeen taal: ze verkennen de relatie tussen Duits en andere talen, hun eigen meertaligheid en die van anderen, hun taalleerproces in het perspectief van een leven lang leren. Leerlingen maken kennis met toegankelijke Duitstalige fictie, krijgen inzicht in inhoud, achtergrond en context ervan en verkennen hun persoonlijke voorkeuren.

Havo

Leerlingen ontwikkelen hun luister- en leesvaardigheid in het Duits hoog in de bandbreedte van B1, hun spreek- en gespreksvaardigheid binnen de bandbreedte van B1 en hun schrijfvaardigheid hoog in de bandbreedte van A2. Actuele en alledaagse onderwerpen en communicatieve contexten sluiten waar mogelijk aan bij vervolgopleidingen en beroepsperspectief en stimuleren reflectie op maatschappelijke en culturele thema's. Ook komen contexten aan bod die aansluiten bij vervolgopleidingen en hun loopbaanperspectief. Leerlingen leren de bruikbaarheid van informatie uit Duitstalige bronnen te evalueren. Ze krijgen inzicht in cultuurgebonden aspecten in taalgebruik en leren over het fenomeen taal: ze reflecteren op de relatie tussen Duits en andere talen, hun eigen meertaligheid en die van anderen, hun taalleerproces in het perspectief van levenslang leren. Leerlingen verdiepen zich in Duitstalige fictie en literaire werken, krijgen inzicht in de inhoud, achtergrond en context ervan en verkennen hun persoonlijke voorkeuren.

Vwo

Leerlingen ontwikkelen hun luister- en leesvaardigheid in het Duits hoog in de bandbreedte van B2, spreekvaardigheid binnen de bandbreedte van B2, gespreksvaardigheid hoog in de bandbreedte van B1 en schrijfvaardigheid binnen de bandbreedte van B1. Diverse en actuele onderwerpen en

communicatieve contexten stimuleren analyse en kritische reflectie op maatschappelijke en culturele thema's. Ook komen contexten aan bod die aansluiten bij vervolgopleidingen en hun loopbaanperspectief. Leerlingen leren de bruikbaarheid van informatie uit Duitstalige bronnen te evalueren. Ze krijgen inzicht in cultuurgebonden aspecten in taalgebruik en leren over het fenomeen taal: ze onderzoeken de relatie tussen Duits en andere talen, de taalvariatie van en binnen het Duits en de rol die Duits internationaal inneemt en ontwikkelen inzicht in effecten van taalgebruik in de communicatie. Ze reflecteren op hun eigen meertaligheid en die van anderen, op hoe talen leren werkt en hun eigen taalleerproces. Leerlingen verdiepen zich in Duitstalige fictie en literaire werken, krijgen inzicht in de inhoud, achtergrond en context ervan en verkennen hun persoonlijke voorkeuren.

3. Raamwerk van (sub)domeinen

Hieronder vind je het raamwerk van Duitse taal en literatuur voor vmbo-gl/tl geordend naar domeinen en subdomeinen. Daarbij is een verdeling gemaakt van inhouden over het schoolexamen (SE) en centraal examen (CE).

Domeinindeling	Titel (sub)domein	Toewijzing	
		SE	CE
Domein A	Communicatie		
Subdomein A1	Rijke ervaringen met taal	X	
Subdomein A2	Receptie	X*	X
Subdomein A3	Productie en interactie	X	
Domein B	Taalbewustzijn		
Subdomein B1	Taal als fenomeen	X	
Subdomein B2	Taal en individu	X	
Domein C	Cultuurbewustzijn		
Subdomein C1	Cultuur in fictie	X	X
Subdomein C2	Cultuur in de maatschappij	X	X

*Zolang er sprake is van een centraal examen op papier, wordt het begrip van de inhoud van auditieve en audiovisuele bronnen (eindterm 3) in het schoolexamen getoetst en heeft het centraal examen betrekking op schriftelijke bronnen en het doelgericht verwerven van informatie uit bronnen (eindtermen 4 en 5).

Zodra er sprake is van een digitaal centraal examen, heeft het centraal examen betrekking op zowel schriftelijke als auditieve en audiovisuele bronnen (eindtermen 3, 4 en 5).

4. Eindtermen

Domein A Communicatie

Subdomein A1 Rijke ervaringen met taal

Eindterm 1

De leerling doet ervaring op met een rijk aanbod aan talige bronnen in het Duits op een passend taalniveau. (E)

Het gaat hierbij om:

- lezen van en kijken en luisteren naar informatieve, opiniërende, overtuigende en amuserende bronnen in verschillende vormen, in verschillende taalvariëteiten en over diverse thema's;
- verwoorden van de eigen lees-, luister- en kijkervaringen;
- laten zien wat de opgedane ervaringen hebben bijgebracht.

Te denken valt aan:

- een wonderkaart maken over wat je heeft verbaasd of verrast in een video, nieuwsbericht, blog, graphic novel, tijdschrift of tijdens een museumbezoek;
- de plaatjes en tekstfragmenten van een Duitse strip of een Duits verhaal in de juiste volgorde leggen;
- top drie maken met Duitse liedjes voor een dagtrip naar een Duitse stad waarbij je je keuzes toelicht in een introductie;
- een informatiewand maken met feiten over jongeren in een Duitstalig land op basis van filmpjes, websites of sociale media.

Eindterm 2

De leerling gebruikt de Duitse taal op een creatieve en persoonlijke manier. (E)

Het gaat hierbij om:

- verwoorden van ideeën, gedachten, ervaringen en gevoelens;
- experimenteren met klanken, woorden en teksten en met verschillende stijlen;
- verkennen van verschillende creatieve vormen;
- verwoorden van gemaakte keuzes en eigen voorkeuren met betrekking tot inhoud en vorm.

Te denken valt aan:

- het verhaal bedenken achter een afbeelding en dit uitwerken als strip;
- een korte Duitse rap of fotoverhaal maken over een bijzondere dag;
- een sprookje of lied naspelen, eventueel met eigen aanpassingen;
- reclame maken voor je favoriete culturele voorwerp uit een Duitstalig land: overtuig de klas dat dit voorwerp een plek verdient in het klassenmuseum.

Subdomein A2 Receptie

Eindterm 3

De leerling toont begrip van de inhoud van auditieve en audiovisuele bronnen in de Duitse taal. (B)

Het gaat hierbij om:

- korte, eenvoudige, langzaam en helder gearticuleerde multimediale bronnen;
- concrete en vertrouwde, alledaagse zaken;
- identificeren van taalconventies;
- overbrengen van de globale boodschap en de belangrijkste informatie uit de bronnen.

Te denken valt aan:

- korte eenvoudige instructiefilmpjes verwerken in een stappenplan en laten uitvoeren door klasgenoten;
- je mening geven over een filmpje of presentatie over sociale media, een bijbaantje, gezondheid of een vervolgopleiding;
- zoveel mogelijk beleefdheidsvormen opschrijven uit een dialoog in een filmscene, bijvoorbeeld in een paleis, een school of een bedrijf;
- kijken of luisteren naar een lied of film over vriendschap en een passende afbeelding zoeken of tekenen die de belangrijkste boodschap weergeeft;
- een ideale dagtrip plannen op basis van het weerbericht, reisinformatie en promotiefilmpjes van activiteiten en bezienswaardigheden.

Eindterm 4

De leerling toont begrip van de inhoud van schriftelijke bronnen in de Duitse taal. (B)

Het gaat hierbij om:

- korte, eenvoudige bronnen;
- concrete en vertrouwde, alledaagse zaken;
- identificeren van taalconventies;
- overbrengen van de globale boodschap en de belangrijkste informatie uit de bronnen.

Te denken valt aan:

- de regels van een speurtocht begrijpen en toepassen;
- in groepjes de belangrijkste informatie uit eenvoudige Duitstalige beroepsgerichte teksten, zoals e-mails, vacatures en bedrijfswebsites, samenvatten op een poster of slide;
- advieskaartjes maken op basis van aanbevelingen in teksten over gezondheid, reizen of vrijetijdsbesteding;
- feiten en meningen onderscheiden door middel van kleurmarkeringen in socialmediaberichten;
- belangrijke gebeurtenissen uit een verhaal koppelen aan passende emoticons en kernwoorden.

Eindterm 5**De leerling verwerft doelgericht informatie uit diverse bronnen in de Duitse taal. (B)**

Het gaat hierbij om:

- bepalen van de informatiebehoefte met betrekking tot concrete en vertrouwde alledaagse zaken, op basis van een vooraf gesteld doel;
- doelgericht selecteren van informatie uit eenvoudige auditieve, audiovisuele en schriftelijke bronnen;
- beoordelen van de relevantie van informatie voor het beoogde doel.

Te denken valt aan:

- relevante informatie uit advertenties van een Duitstalig online tweedehands platform selecteren en gebruiken om een passende keuze te maken;
- online vacatures bekijken om te bepalen welke het beste aansluiten bij je sector- of profielkeuze;
- informatie uit Duitstalige websites en brochures gebruiken om een schoolreis naar Berlijn voor te bereiden;
- informatie uit verschillende bronnen afwegen om te bepalen of een game het geld waard is;
- recepten van een kookwebsite kiezen die geschikt zijn voor bijvoorbeeld een vegetarisch, glutenvrij of halal dieet.

Subdomein A3 Productie en interactie

Eindterm 6

De leerling spreekt in het Duits, afgestemd op doel, publiek en context. (B)

Het gaat hierbij om:

- kort en in eenvoudige bewoordingen presenteren van concrete, alledaagse informatie over vertrouwde onderwerpen;
- kort en eenvoudig verwoorden van ervaringen, voorkeuren en meningen;
- inzetten van passend taalgebruik en geschikte communicatievorm;
- gebruiken van elementaire taalstructuren en uitdrukkingen.

Te denken valt aan:

- aan de hand van foto's een gebeurtenis uit het persoonlijke leven beschrijven, zoals een familiefeest, een concert of een verhuizing;
- een gemaakte reisfolder presenteren;
- een presentatie houden over bezienswaardigheden en activiteiten in de eigen streek;
- een korte routebeschrijving naar de locatie van een afspraak doorgeven aan een vriend;
- de regels van een balspel uitleggen.

Eindterm 7

De leerling voert gesprekken in het Duits, afgestemd op doel, gesprekspartners, context en medium. (B)

Het gaat hierbij om:

- mondelinge interactie over vertrouwde, alledaagse zaken;
- uitwisselen van eenvoudige persoonlijke en feitelijke informatie in informele en formele sociale contacten;
- bespreken van persoonlijke meningen;
- afstemmen van taalgebruik en non-verbale communicatie op socioculturele gebruiken;
- gebruiken van elementaire taalstructuren en uitdrukkingen.

Te denken valt aan:

- melden dat een voorraad op is en een voorstel doen om dat op te lossen;
- een gezamenlijke planning maken voor een activiteit;
- online informatie uitwisselen met een leeftijdsgenoot over hoe de eigen schooldag eruitziet;
- aan het loket van het treinstation informeren naar welke trein je het beste kunt nemen;
- met vrienden afstemmen welke muziek je wel en niet wilt draaien op je verjaardagsfeest.

Eindterm 8

De leerling schrijft in het Duits, afgestemd op doel, publiek, context en medium. (B)

Het gaat hierbij om:

- uitwisselen van informatie, ervaringen en gedachten in korte en eenvoudige, schriftelijke informele en formele interactie over vertrouwde zaken;
- afstemmen van taalgebruik op socioculturele gebruiken;
- gebruiken van elementaire taalstructuren en uitdrukkingen.

Te denken valt aan:

- een kort bericht posten met tips voor het weekend;
- informatie opvragen over een bestemming om een vakantie te boeken;
- afspraken schriftelijk bevestigen rondom verschillende praktische zaken bij een gepland uitje;
- verschillende gegevens invullen om een account aan te maken;
- met verbazing, waardering, belangstelling of juist onverschilligheid reageren op online berichten.

Domein B Taalbewustzijn

Subdomein B1 Taal als fenomeen

Eindterm 9

De leerling verkent de relatie tussen het Duits en andere talen. (E)

Het gaat hierbij om:

- verkennen van overeenkomsten en verschillen op klank- en woordniveau tussen het Duits en andere talen die de leerling kent;
- laten zien hoe overeenkomsten en verschillen tussen Duits en andere talen helpen bij het leren en begrijpen van het Duits.

Te denken valt aan:

- bij het nazeggen van woorden de klanken markeren die anders zijn dan in je eigen taal of lastig uit te spreken zijn;
- een Duits liedje vergelijken met hetzelfde liedje in een andere taal en met kleuren aangeven welke woorden daardoor makkelijker te begrijpen zijn en welke juist niet.

Subdomein B2 Taal en individu

Eindterm 10

De leerling verkent passende aanpakken voor het leren van Duits nu en in de toekomst. (E)

Het gaat hierbij om:

- oriënteren op effectieve aanpakken en strategieën voor het leren van Duits;
- experimenteren met strategieën om taalverschillen te overbruggen;
- experimenteren met aanpakken die helpen bij het leren van Duits voor nieuwe opleidings- en beroepscontexten;
- laten zien hoe je Duits effectief kunt leren zonder formele instructie.

Te denken valt aan:

- samen met klasgenoten een postermuur maken met taalleerstrategieën van voorgaande jaren: welke werken het beste per leerling;
- in carrouselvorm oefenen met diverse hulpstrategieën om verschillen in taalniveau te overbruggen, zoals gebruikmaken van standaardzinnen, vertaalapps, meertaligheid en gebaren;
- een situatie uit een Duits filmpje naspelen die aansluit bij de vervolgopleiding, zoals het bellen van een klant, het opnemen van een bestelling of het uitleggen van een route;
- een survivalboekje maken met manieren waarop je Duits kunt leren of bijhouden zonder docent.

Eindterm 11**De leerling verkent het eigen en andermans meertalige repertoire en de rol van het Duits daarin. (E)**

Het gaat hierbij om:

- verkennen van de relatie tussen het eigen meertalige repertoire en de eigen identiteit;
- verkennen hoe het Duits van Duitstalige sprekers kan verschillen;
- ervaren hoe het eigen meertalige repertoire bij kan dragen aan succesvolle communicatie in het Duits.

Te denken valt aan:

- een tijdlijn maken van persoonlijke ervaringen met de Duitse taal en met emoticons aangeven hoe deze ervaringen voelden: is er een patroon;
- Duitstalige accenten koppelen aan de juiste regio door deze in te kleuren op een kaart van Europa, en een top drie maken van best verstaanbare accenten;
- een foto in het Duits beschrijven aan een klasgenoot en blijven doorpraten door andere talen te gebruiken wanneer een woord niet bekend is.

Eindterm 12

De leerling verkent de mogelijkheden en beperkingen van digitale middelen bij het leren van en communiceren in een vreemde taal. (E)

Het gaat hierbij om:

- verkennen hoe digitale middelen de internationale communicatie beïnvloeden;
- experimenteren met de mogelijkheden van verschillende digitale middelen;
- verkennen wat de beperkingen zijn van het gebruik van digitale middelen;
- laten zien welke digitale middelen de persoonlijke voorkeur hebben en waarom.

Te denken valt aan:

- een tekst via een vertaalapp van het Nederlands naar het Duits en weer terug naar het Nederlands vertalen en kijken of betekenissen veranderen;
- in een leercircuit opdrachten uitvoeren met digitale leermiddelen, zoals een online woord oefenprogramma, digitale taalleerapps en AI-chatbots, om te ervaren hoe deze helpen om Duits te leren;
- feedback vragen aan een AI-chatbot op een zelfgeschreven tekst, bijvoorbeeld over woordkeuze, grammatica of tekstopbouw, en bruikbare suggesties verwerken;
- chatberichten bekijken en markeren welke woorden leiden tot miscommunicatie;
- een keuzeposter maken van je favoriete digitale communicatiemiddelen, zoals chatprogramma's, online platforms en AI-tools, en laten zien wanneer je welk middel gebruikt.

Eindterm 13**De leerling gebruikt ervaringen, interesses en kwaliteiten bij de eigen loopbaanontwikkeling. (E)**

Het gaat hierbij om:

- verkennen van de rol van vakspecifieke kennis en vaardigheden in de samenleving;
- oriënteren op sectoren, beroepen en vervolgopleidingen waarin kennis over en beheersing van het Duits een rol kunnen spelen;
- deelnemen aan activiteiten die bijdragen aan het verkennen van interesses, kwaliteiten en mogelijkheden;
- reflecteren op opgedane ervaringen, indien relevant voor de eigen oriëntatie op studie en beroep.

Te denken valt aan:

- een fotocollage maken van plekken waar je Duits tegenkomt: wat laat dit zien over de aanwezigheid van het Duits in Nederland;
- een klassikale brainstorm houden over studies en beroepen waarbij Duits een rol speelt: hoe speelt kennis van het Duits een rol in deze studies en beroepen;
- in groepjes bespreken wat je leuk vindt, waar je goed in bent en wat je nog wilt leren als het gaat om het Duits;
- een toekomstkaart maken waarin je laat zien hoe Duits van pas kan komen in jouw toekomstige opleiding, werk, reizen en sociale contacten.

Domein C Cultuurbewustzijn

Subdomein C1 Cultuur in fictie

Eindterm 14

De leerling doet ervaring op met verschillende vormen van fictie in de Duitse taal. (E)

Het gaat hierbij om:

- rijke en diverse vormen van fictie uit verschillende contexten;
- uitdagende inhoud en toegankelijk taalniveau, waar nodig met ondersteuning van ver- en hertalingen, ondertiteling en verkorte versies;
- verwoorden van de eigen lees-, luister- en kijkervaringen;
- verwoorden van de eigen keuzes aan de hand van relevante voorbeelden.

Te denken valt aan:

- in een korte schrijfo opdracht of klassengesprek de eigen mening geven over een Duits genre dat je voor het eerst hebt verkend, zoals een Märchen, Krimi of strip, toegelicht met concrete voorbeelden;
- in een groepsgesprek aan de hand van stellingen bespreken wat een Duits verhaal, serie of Märchen spannend, meeslepend of saai maakt;
- een creatief vervolg bedenken op een kort Duits Märchen of Kurzgeschichte en dit uitwerken in een dagboekfragment vanuit het perspectief van een personage;
- een reisbrochure maken voor de plek waar een Duitstalig verhaal of Märchen zich afspeelt, met daarin een beschrijving van de setting, wat je er kunt beleven en waarom het de moeite waard is om te bezoeken;
- een fictieve socialmediapagina ontwerpen voor een personage uit een Duitstalig verhaal of Märchen en met een paar posts laten zien hoe het personage de wereld ziet.

Eindterm 15

De leerling toont inzicht in inhoud en context van fictie en verkent de relatie met de eigen context. (H)

Het gaat hierbij om:

- vormen van fictie die oorspronkelijk in het Duits zijn geschreven of gemaakt, waar nodig met ondersteuning van ver- en hertalingen, ondertiteling en verkorte versies;
- beschrijven van herkenbare thema's, verhaallijnen en kenmerken van personages en hun ontwikkeling;
- verbanden leggen tussen inhoud en context van een fictiewerk en de eigen leefwereld en ervaringen.

Te denken valt aan:

- een scène of situatie uit een Duitstalig verhaal of serie kiezen die je herkent uit de eigen leefwereld, en de overeenkomst toelichten in een korte pitch;
- een speeddate rollenspel spelen waarbij beurtelings een personage uit een Duitstalig verhaal of film wordt nagespeeld en door middel van vragen wordt geraden om wie het gaat;
- een fictief chatgesprek schrijven met een personage uit een Duitstalig verhaal of Duitstalige film over een dilemma in een verhaal;
- situaties in een verhaal beschrijven die in de eigen context ongebruikelijk zouden zijn;
- de ontwikkeling van een personage in de loop van een verhaal uitleggen in een infographic.

Subdomein C2 Cultuur in de maatschappij

Eindterm 16

De leerling toont inzicht in cultuurgebonden aspecten in bronnen in relatie tot gebieden waar Duits een voertaal is. (B)

Het gaat hierbij om:

- herkennen en beschrijven van tradities, gebruiken en maatschappelijke verschijnselen in bronnen in verschillende vormen en media;
- uitleggen van culturele kenmerken in de bronnen;
- conclusies trekken over de betekenis van culturele kenmerken in nieuwe bronnen;
- vergelijken van deze culturele kenmerken met de eigen ervaringen en standpunten.

Te denken valt aan:

- een kleine reisgids maken voor een Duitstalig land met tips over omgangsvormen, zoals begroeten en omgaan met leraren, en kort uitleggen wat de verschillen zijn met Nederland;
- typische uitdrukkingen en gezegden in een tekst bespreken en die met soortgelijke uitdrukkingen in de eigen taal vergelijken;
- informatie opzoeken over bijzondere tradities of volksgeloven uit een Duitstalig cultuurgebied en in een korte poster of digitale flyer laten zien hoe deze zijn ontstaan en hoe ze verschillen van tradities in Nederland;
- clichés over een bepaald land of cultuur herkennen in reclames, memes of korte video's en in een klassengesprek bespreken waarom deze beelden kloppen of juist niet.

Eindterm 17

De leerling onderscheidt cultuurgebonden aspecten in communicatie in het Duits en reflecteert op hoe deze de communicatie beïnvloeden. (H)

Het gaat hierbij om:

- kennismaken met cultureel bepaalde normen, overtuigingen en gewoonten in diverse vormen van input en in diverse situaties;
- beschrijven hoe culturele kenmerken de communicatie in dagelijkse, opleidings- en beroepssituaties kunnen beïnvloeden;
- relateren van de waargenomen culturele kenmerken aan eigen ervaringen en opvattingen;
- verwoorden hoe je stereotypering en misverstanden in de eigen communicatie kunt voorkomen.

Te denken valt aan:

- tradities rondom nationale feestdagen vergelijken en in een klassengesprek bespreken wat opvalt en wat je zou willen overnemen;
- in een groepsopdracht een Duitstalige kookvideo maken van een typisch gerecht: hoe zou je je gedragen als je gaat eten bij een Duitstalige leeftijdsgenoot;
- een advieskaart schrijven voor iemand die voor het eerst naar een Duitstalig land gaat, met drie tips om misverstanden te voorkomen;
- een Duitstalige sportreportage bekijken en noteren hoe deze verschilt van en overeenkomt met Nederlandse sportverslaggeving;
- uitzoeken waarom stilte in het Duitse openbaar vervoer belangrijk is en de bevindingen verwerken in een adviesposter voor Nederlandse leerlingen die met de trein in Duitsland reizen.

Bijlage – Begrippenlijst

Hieronder lees je de vakspecifieke begrippen en hun omschrijving. Deze omschrijvingen zijn bedoeld voor leraren om de bedoeling en inhoud van het examenprogramma te begrijpen.

Begrip	Omschrijving
Bron	Een mondelinge, schriftelijke, digitale of multimodale uiting die informatie, ideeën, ervaringen, gedachten, gevoelens of meningen bevat.
Burgerschap	Het vermogen om maatschappelijk en democratisch te functioneren en gezamenlijk de diverse samenleving vorm te geven.
Communicatie	De (online) mondelinge, schriftelijke en multimodale uitwisseling van boodschappen die bewust en/of onbewust, verbaal en/of non-verbaal worden overgebracht, ontvangen en geïnterpreteerd. Wanneer deze uitwisseling is afgestemd op doel, publiek en context, is er doelgerichte communicatie.
Creativiteit	Het vermogen om originele ideeën en oplossingen te bedenken en te realiseren met behulp van taal, materialen en technieken.
Cultuurbewustzijn	Inzicht hebben in de verschillende manieren waarop mensen met uiteenlopende achtergronden en herkomst leven, denken en handelen, en hun uitingen in perspectief plaatsen.
Culturele diversiteit	De aanwezigheid van onder meer verschillende talen, tradities, normen, waarden, religies, oriëntaties en etniciteiten en andere aspecten van cultuur in een samenleving.
Culturele identiteit	Onderdeel van iemands identiteit of die van een groep op basis van gemeenschappelijke waarden en normen.
Digitale geletterdheid	Kennis hebben van digitale technologie en digitale media en beschikken over vaardigheden om deze te gebruiken.
Fictie	Teksten waarin met talige en/of audiovisuele technieken een verzonnen werkelijkheid verbeeld wordt. Bijvoorbeeld vormen van literatuur, films, tv-series en verhalende games.

Framing	De manier waarop een auteur of spreker een boodschap vormgeeft om een onderwerp op een bepaalde manier te presenteren of begrepen te laten worden. Framing heeft effect op hoe mensen denken, hoe ze zich voelen en wat ze doen.
Geletterdheid	Het vermogen om geschreven taal te begrijpen, te evalueren en doelgericht te gebruiken, in het persoonlijke leven en in maatschappelijke context.
Genre	Een specifieke verzameling teksten met een overeenkomstig communicatief doel en vergelijkbare, met elkaar samenhangende genrekenmerken. Een tekst kan een mengvorm van genres zijn. In het onderwijs wordt een basaal onderscheid gemaakt tussen literaire en zakelijke genres.
Genrekenmerk	Een typerende eigenschap van een tekst binnen een bepaald genre: communicatief doel, aard van de inhoud, tekststructuur, taalgebruik en lay-out.
Gespreksconventie	Wat in gesprekken in een bepaalde context door de taalgemeenschap gebruikelijk en passend wordt gevonden, bijvoorbeeld op gepaste wijze de beurt nemen.
Interactie	Uitwisseling van kennis, ideeën, gevoelens en informatie tussen twee of meer personen, waarbij er sprake is van een voortdurende afwisseling tussen luister- en spreek- en gespreksactiviteiten, en/of lees- en schrijfactiviteiten.
Literair middel	Talig middel dat zich onderscheidt van een zakelijke manier van uitdrukken en bijdraagt aan de esthetische waarde van een tekst. Literaire middelen kleuren een tekst en richten de aandacht van de lezer of luisteraar. Bijvoorbeeld: beeldspraak, stijlfiguren, rijm en verteltechnieken.
Literatuur	Wat onder literatuur wordt verstaan loopt uiteen en is veranderlijk. Het gaat om fictieve en non-fictieve teksten die op originele wijze een werkelijkheid verbeelden, met taal als voornaamste medium en met inzet van literaire middelen. Er worden vanouds drie vormen onderscheiden: verhalende, lyrische en dramatische teksten.
Meertalig repertoire	De talen, taalvariëteiten of woorden en uitdrukkingen uit de talen/taalvariëteiten die een

	persoon passief of actief beheerst, die flexibel gebruikt kunnen worden in de communicatie of bij het leren van een nieuwe taal.
Meertaligheid	Het naast elkaar bestaan van meerdere talen en taalvariëteiten binnen een samenleving, context of bij een individu.
Multimediaal	Het gebruiken van verschillende media. Bijvoorbeeld kranten, tijdschriften, boeken, posters, fotografie, televisie, films, video's, games internet en sociale media.
Multimodaal	Het combineren van meer dan één communicatiekanaal in een product. Bijvoorbeeld geschreven teksten, gesproken teksten, gebaren, gezichtsuitdrukkingen, muziek en allerlei soorten beeldmateriaal zoals video's, animaties, illustraties en grafieken.
Non-fictie	Teksten met op de werkelijkheid berustende feiten.
Perspectief	De manier waarop een auteur, spreker of personage iets bekijkt, begrijpt of ervaart en van waaruit inhouden worden gepresenteerd.
Productieve taalvaardigheid	De vaardigheden spreken en schrijven.
Receptieve taalvaardigheid	De vaardigheden kijken, luisteren en lezen.
Register	Taalgebruik dat aan een bepaalde situatie is gebonden, zowel wat betreft woordkeuze als zinsbouw. Er zijn verscheidene registers, variërend van zeer informeel tot zeer formeel. De vijf belangrijkste registers zijn vulgair, informeel, neutraal, formeel en archaïsch.
Retorisch middel	Talig middel dat bijdraagt aan overtuigingskracht in spreken en schrijven. Bijvoorbeeld stijlmiddelen, beeldspraak, ironie, verteltechnieken of woordkeuze.
Taalbewustzijn	Expliciete kennis over taal, alertheid op de werking van taal en inzicht in hoe talen geleerd en gebruikt worden.
Taalconventie	Wat men in een bepaalde context gebruikelijk en passend vindt in het taalgebruik.
Taalvariatie	Het bestaan van verschillen binnen een taal of binnen het taalgebruik van een individu.
Taalvariëteit	Een variant op een erkende taal die door een groep mensen gesproken of geschreven wordt.

	Bijvoorbeeld dialecten, straattaal en jongerentaal. Elke taalvariëteit heeft een aantal opvallende eigen kenmerken, zoals eigen uitspraak, eigen woorden en grammaticaregels.
Talige identiteit	Taalgebruik dat een mens of groep mensen definieert en onderscheidt van anderen.
Talig repertoire	De talen/taalvariëteiten, of woorden en uitdrukkingen daaruit, die een persoon passief of actief beheerst.
Tekst	Elke vorm van mondelinge, schriftelijke, digitale en multimodale communicatie, waarmee bijvoorbeeld ideeën, ervaringen, gedachten, gevoelens, meningen en informatie door middel van taal worden weergegeven.
Tekstbegrip	De mate waarin de lezer betekenis verleent aan een tekst door teksten te begrijpen, interpreteren, integreren, evalueren en erop te reflecteren.
Tekststructuur	De manier waarop een tekst georganiseerd is: de ordening van inhoud, de relaties daartussen en de markering van relaties, bijvoorbeeld met kopjes, alinea's of signaalwoorden.
Thema	Er zijn twee betekenissen van het begrip. (1) De kortste aanduiding van waar een literaire tekst in wezen over gaat, vaak uitgedrukt in een abstract begrip of een abstracte kwestie. (2) Het gemeenschappelijke onderwerp van een set teksten.
Verteltechniek	Techniek om een verhaal op te bouwen en te kleuren. Hiermee worden gebeurtenissen weergegeven en de aandacht en blik van de lezer of luisteraar gericht. Bijvoorbeeld vertelperspectief en spanningsopbouw.

Als landelijk expertisecentrum richt SLO zich op de ontwikkeling van het curriculum in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs in Nederland. We werken met het onderwijsveld aan de doelen, kaders en instrumenten waarmee scholen hun opdracht vanuit een eigen visie kunnen vervullen.

We brengen praktijk, beleid, maatschappelijke ontwikkelingen en onderzoek samen en stellen onze expertise beschikbaar aan onderwijs en overheid, bijvoorbeeld in de vorm van leerplannen, tools, voorbeeldlesmaterialen, conferenties en rapporten.

Bezoekadres
Stationsplein 1
3818 LE Amersfoort

Postadres
Postbus 502
3800 AM Amersfoort

T +31 (0)33 484 08 40
E info@slo.nl
W www.slo.nl

 [company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)